

Бабакіна Оксана,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ ТА АЗІЇ

Анотація. У статті проведено компаративний аналіз систем управління вищою освітою в країнах Європи та Азії, які зумовлюють їх модернізаційний потенціал і вектор розвитку з метою виявлення ефективних способів управління і пошуку моделі, продуктивної в сучасних геополітичних, економічних і соціальних умовах.

Ключові слова: управління, вища освіта, заклад вищої освіти, Франція, Італія, Норвегія, Японія.

Актуальність теми дослідження. В умовах соціально-економічного розвитку України винятково важливим є забезпечення достатнього високого рівня управління вищою освітою. На необхідності реформування управління цієї сфери наголошують майже всі вітчизняні вчені та практики. На наш погляд, одним із найперспективніших інструментів здійснення модернізації управління вищою освітою в Україні є врахування досвіду Франції, Італії, Норвегії та Японії щодо трансформації управління вищою освітою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження, спрямовані на систему управління вищою освітою в Франції, визначено у працях А. Дурдас, В. Жукова, К. Корсака, О. Хміль, Н. Юхименко та інших; у Італії – Т. Гордієнко, М. Корольчук, Є. Неліна, Т. Фелонюка та інших; у Норвегії – І. Жерноклеєва, Т. Логвиненко, Д. Швець та інших; в Японії – І. Білої, І. Гребеник, Ю. Курілова, Л. Савранчук та інших.

Мета статті – проаналізувати системи управління вищою освітою в країнах Європи та Азії.

Виклад основного матеріалу. Державна система освіти у Франції строго централізована. Центральним органом управління освітою є Міністерство освіти та молоді Франції [3]. Функціонування системи вищої освіти регламентується національними законодавчими актами, декретами й інструкціями органів державного управління. Структура і функції закладів вищої освіти, навчальні плани і освітні програми, незважаючи на оголошену відповідними нормативними актами університетську автономію, як і раніше, у значній мірі визначаються інструкціями Міністерства освіти та молоді Франції. Міністерство проводить жорсткий контроль діяльності університетів. Будь-який новий курс вимагає верифікації та акредитації з боку Міністерства. Причому акредитація надається на 4 роки. Існує спеціальна рада з оцінки освітніх програм, що підкоряється Міністерству освіти та молоді Франції, який контролює якість підготовки здобувачів вищої освіти.

Безпосереднє керівництво вищою школою у Франції здійснюють такі підрозділи Міністерства освіти та молоді Франції: дирекція вищої освіти, яка вирішує оперативні питання роботи закладів вищої освіти; дирекція персоналу вищої освіти, вирішальні кадрові питання; адміністративна та фінансова служби вищої освіти і наукових досліджень.

Одночасно важлива роль в управлінні університетами з боку держави приділяється регіональним структурам. Територія Франції розділена на 28 навчальних округів, у кожен із яких входить кілька (найчастіше 4–5) адміністративно-територіальних департаментів.

Адміністративні функції в університеті здійснює генеральний секретар, який призначається Міністром освіти та молоді Франції за пропозицією президента (ректора) університету. Це призначення є ще одним потужним важелем централізованого управління університетами з боку держави.

Проте, соціальний статус і престиж президентів університетів і керівників інших закладів вищої освіти у Франції досить високий, оскільки вони є, як правило, великими вченими, громадськими діячами або культури. Тісні зв'язки університетських керівників з лідерами політичних партій, стекхолдерами дозволяють їм традиційно відігравати суттєву роль у формуванні громадської думки та у виробленні державної політики як безпосередньо у сфері вищої освіти, так і в інших сферах.

Сучасна система вищої освіти Італії склалася на тлі, з одного боку, широкомасштабних державних реформ, пов'язаних із реструктуризацією політичного устрою і зміною пріоритетів економічного розвитку і, з іншого боку, реформ, зумовлених Болонським процесом і прагненням до включення Італії в загальноєвропейський освітній простір. Таким чином, внутрішні чинники становлення італійської освітньої системи і зовнішні стимули її розвитку виявилися взаємодоповнюючими. Італія успішно бере участь у формуванні загальноєвропейського простору вищої освіти, ефективно реалізує стратегію інтернаціоналізації і в той же час зберігає специфіку національної освіти.

Сьогодні система вищої освіти Італії складається з університетського сектора, неуніверситетського сектору і сектору професійної освіти. Всього в Італії 52 державних університетів, 3 технічних університетів, 3 університетських інститутів і 2 університети для іноземців.

Сьогодні італійські заклади вищої освіти – автономні адміністративні заклади, що мають право на розподіл фінансів, самостійно розробляти освітні програми, науково-дослідницьку діяльність. Основоположні принципи діяльності університетів Італії відображені в Конституції Італії [1], а також в Законі № 168 від 9 травня 1989 р. [2]. У Конституції Італії наголошено право університетів на автономію і самостійну організацію освітньої діяльності відповідно до цілей і завдань існуючого законодавства. Закон № 168 від 9 травня 1989 року закріпив права закладів вищої освіти на здійснення

освітньої діяльності, ведення науково-дослідних розробок, а також право на перерозподіл бюджету.

Главою університету є ректор, керівний академічний сенат і Рада управління. Завдання сенату здійснюється за допомогою контролю навчання та науково-дослідної діяльності. Рада управління несе відповідальність за адміністрування та розподіл бюджету університету. Вона представлена ректором, представниками академічної спільноти та бізнес-структур.

Після проголошення автономії університетів єдиним представником центральної влади в університеті є Головний секретар, який призначається Міністерством освіти, університетів і науки [4]. Його завдання полягає в експертній оцінці якості освітніх програм університету та їх відповідності загальним державним стандартам.

Центральні органи управління Норвегії досить тісно пов'язані із системою управління в самих закладах вищої освіти, де вищим органом є сенат. Він складається з ректора, проректора, деканів факультетів, представників педагогічного складу, службовців і здобувачів вищої освіти. При сенаті діє робочий комітет, до функцій якого входить більш детальний розгляд будь-яких спірних питань. У цілому ж сенат займається розподілом бюджету, координацією навчальних курсів і довгостроковим плануванням.

До складу університетів входять факультети, очолювані деканом. У межах факультету з основних навчальних дисциплін створюються відділення, які виконують роль дослідницьких центрів при виконанні необхідних робіт за фахом. Діяльністю відділення керує рада відділення.

Питаннями адміністративно-господарського порядку на загальноуніверситетському рівні займається секретаріат університету. Свою діяльність секретаріат здійснює тільки відповідно рішень виборних колективних органів. Така загальна структура управління має свої особливості в кожному університеті. Так, наприклад, в університеті Тронхейма кожен підрозділ (коледжі технології та педагогіки, бібліотека, музей Королівського товариства наук) мають окремі управлінські підрозділи,

керівники яких входять до сенату. Крім того, у закладах вищої освіти такого типу (коли до складу входять автономні навчальні і наукові одиниці) існує спеціальний керуючий комітет. Цей координуючий орган несе відповідальність за організацію спільної діяльності підрозділів з метою досягнення найкращих результатів у навчанні і проведенні дослідницьких робіт.

Поряд з традиційною для багатьох західноєвропейських країн структурою управління в Норвегії з початку 80-х років робляться спроби принципових нововведень у цій сфері. Зокрема, в університеті Тромсе різні навчальні курси були поділені на групи з досліджуваних предметів, керівники яких складають вищий орган управління – асамблею університету. В асамблею входить і почесні члени з провідних зарубіжних закладів вищої освіти.

Зміни вносяться і в центральну систему управління. Так, вже довгі роки на зустрічах ректорів університетів було висунуто пропозицію створити національні асоціації з досліджуваних предметів. У наш час усі пов'язані з цією проблемою питання входять до компетенції Ради норвезьких університетів і коледжів при Міністерстві освіти, університетів і науки.

Найбільш вражаючу перебудову вищої школи на американський лад здійснила Японія. В результаті західного впливу в країні були проведені після II Світової війни суттєві реформи, в основу яких лягла американська система освіти, що суперечило традиційній японській практиці навчання. Однак в Японії вдалося узгодити дві системи освіти – американську і японську. Остання стала розвиватися відповідно до західним цілям і традиційної системи навчання.

На сучасному етапі система освіти Японії є вкрай централізованою. Управління цією системою здійснює Міністерство освіти, культури, спорту, науки і технологій [5], юрисдикція якого поширюється на сфери освіти, науки, культури і релігії. Галузь управління освітою включає заклади дошкільної освіти, заклади початкової освіти, заклади загальної середньої

освіти, заклади вищої освіти та заклади освіти, що входять в систему вищої освіти, але за рівнем підготовки не є вищими, установи неформальної освіти (клуби, бібліотеки тощо).

В адміністративному відношенні Японія розділена на 47 префектур, які поділяються на муніципалітети. У кожній префектурі і в кожному муніципалітеті є рада з освіти, який складається з 3–5 членів, які призначаються губернаторами префектур або керівниками муніципалітетів за згодою їх законодавчих органів (асамблей). Ради з освіти функціонують як незалежні виконавчі органи, які здійснюють керівництво у сфері освіти, науки і культури в своїх регіонах. Одна вони не мають юрисдикції над університетами, приватними закладами вищої освіти та релігійними організаціями, які перебувають у віданні губернаторів префектур. Це означає, що на рівні префектур і муніципалітетів за управління вищою освітою несуть відповідальність два органи: рада з питань освіти й орган управління префектурою і муніципалітетом.

Завдяки розвиненій системі вищої освіти Японія має великий творчий науковий потенціал. Вона займає друге місце в світі за витратами на розвиток науки і за рівнем насиченості галузей економіки фахівцями з вищою освітою.

Висновки. Отже, досвід країн Європи та Азії щодо реформування управління вищою освітою містить багато позитивних моментів, які можуть бути запроваджені і в Україні. Компаративний аналіз особливостей трансформації управління вищою освітою в Франції, Італії, Норвегії та Японія дозволив виявити основні напрями, за якими повинна відбуватися модернізація управління вищою освітою в Україні.

Список використаних джерел

1. Constitution of the Italian Republic. URL: http://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf (дата звернення: 02.07.2020).
2. Legge del 9 maggio 1989, n. 168. URL: <http://www.dafist.unige.it/wp-content/uploads/2015/09/2Legge168del1989-1.pdf> (дата звернення: 02.07.2020).

3. Ministère de l'éducation nationale et de la jeunesse. URL: <https://www.education.gouv.fr/> (дата звернення: 02.07.2020).

4. Ministero dell'Istruzione Ministero dell'Università e della Ricerca. URL: <https://www.miur.gov.it/> (дата звернення: 02.07.2020).

5. Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology. URL: <https://www.mext.go.jp/en/index.htm> (дата звернення: 02.07.2020).

***Бабакина Оксана,**
кандидат педагогических наук, доцент,
Коммунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-
педагогическая академия» Харьковского областного совета*

КОМПАРАТИВНЫЙ АНАЛИЗ СИСТЕМ УПРАВЛЕНИЯ ВЫСШИМ ОБРАЗОВАНИЕМ В СТРАНАХ ЕВРОПЫ И АЗИИ

Аннотация. В статье проведен компаративный анализ систем управления высшим образованием в странах Европы и Азии, которые обуславливают их модернизационный потенциал и вектор развития с целью выявления эффективных способов управления и поиска модели, продуктивной в современных геополитических, экономических и социальных условиях.

Ключевые слова: управление, высшее образование, учреждение высшего образования, Франция, Италия, Норвегия, Япония.

***Babakina Oksana,**
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian
Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council*

COMPARATIVE ANALYSIS OF HIGHER EDUCATION MANAGEMENT SYSTEMS IN EUROPE AND ASIA

Abstract. The article analyzes the comparative management systems of higher education in Europe and Asia, which determine their modernization potential and vector of development in order to identify effective ways to manage and find a model that is productive in today's geopolitical, economic and social conditions.

Key words: management, higher education, institution of higher education, France, Italy, Norway, Japan.